

**ERZURUM ESKİ VALİLERİNDEN HASAN SAMİH
PAŞA'NIN BİYOGRAFİSİNE AİT ÖNEMLİ BİR VESİKA**

Dr. M. Sadi ÇÖĞENLİ*

Erzurum eski valilerinden Hasan Samih Paşa'ya ait *'Miftahü't-Tekavim = Takvimlerin anahtarı'* isimli -M. Seyfettin Özege Bağış Kitapları Koleksiyonu'nun yazmalar kısmı 18829 numarada kayıtlı, müellif nüshası ve muhteva bakımından çok orijinal bilgiler içeren- eserini 1990 yılında Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi yayınları arasından tıpkıbasım olarak ilim alemine sunmuş ve o zaman bu değerli devlet ve ilim adamımızın biyografisini bulabildiğim birkaç matbu kaynaktan geçen kısıtlı bilgilerden istifade ederek kısa olarak yazmışım. Ancak yıllar sonra Başbakanlık Arşivinde 22 no'lu Sicill-i Ahval Defterininin 135 ve 136. sayfalarında paşamızın biyografisine ait bulduğum detaylı ve çok kıymetli vesikayı -ilme ve ilim adamına verilmesi gereken önem ve titizliği göstermek için- neşrediyorum.

Burada, Erzurum Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi'ne eski harflerle basılmış eserlerin hemen hemen yüzde doksanını ihtiva eden ve bu yönüyle dünyada bir eşine rastlanmayan çok kıymetli koleksiyonunu bağışlayan hamiyetperver, büyük insan M. Seyfettin Özege'yi rahmetle yad etmeyi de bir vecibe sayıyorum.

VESİKA

Hasan Samih Paşa Serasker-i esbak merhum Hacı Mehmet Kamil Paşa'nın mahdumudur.

Bin iki yüz kırk altı senesi şehri-i şevvalinin beşinde Dersaadet'de tevellüt etmiştir.

Mekteb-i Harbiye-i Şahane'de Fünun-i Askeriyeyi tahsil ederek şahadetname almıştır.

Türkçe ve Fransızca kitabet eder mekteb-i mezkurda tedris olunmakta olan "Dahiliye-i Nizamname-i Askeriye"sini Fransızca'dan tercüme eylemiştir. "Miftahü't-tekawim" namıyla hey'ete dair telif eylediği eser derdest tab'dır.

Bin iki yüz elli dokuz senesi cemaziyelahirinin ikisinde on üç yaşında

* Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fak. Doğu Dilleri ve Edebiyatları Böl. Öğrt. Üyesi.

olduğu halde Mekteb-i Harbiyeye dühul ve altmış sekiz senesi şehri şaban-ı şerifinin on beşinde yirmi bir yaşında olduğu halde Erkan-ı Harbiye Mülazımı ve altmış dokuz senesi şabanının on beşinde Erkan-ı Harbiye yüzbaşısı olarak mektepten huruç ile Bab-ı Valay-ı Seraskeri Erkan-ı Harbiye Dairesine ve bir ay sonra serdar-ı ekrem merhum Ömer Paşa kumandasıyla Rusyalıya karşı Rumeli'de mütehaşşid Harb-ı Orduy-ı Hümayunu'na memur olup ilan-ı harpten evvel Kalafat muharebatında ve Silistre muhasarasında ve biraz sonra Orduy-ı Hümayun ile Memleketeyn tecavüzle Bükreş ve Fokşan cihetlerinde ve hitam-ı meseleye kadar Kırım ve Sivastopol ve Gözleve Muharebelerinde bulunmuş ve yetmiş bir senesi Rebiülula evahirinde kolağalığa ve sene-i mezbure cernaziyelahiresi evahirinde Erkan-ı Harbiye binbaşılığına bitterakki Sivastopol mevakiinin teshirinden sonra Kars'ta mahsur Asakir-i Şahaneye imdat için serdar-ı müşarünileyh maiyetiyle Sohum Kala'ya azimetinde Kars'ın düşman yedine geçtiği haber alınmasıyla Erzurum'a azimet ve bade'l-musalaha bazı mevaki-i askeriyeyi geçt ü güzar ile mezunen Dersaadet'e avdet etmiştir.

Yetmiş üç senesi safarülhayrının onunda Sünne Boğazının tathiri için teşkil olunan Avrupa Muhtalıt Komisyonuna maaşının iki misliyle memur olarak altı ay zarfında ikmal-i vazife ile bade'l-avde yetmiş üç senesi şehri ramazan-ı şerifi evasıtında Erkan-ı Harbiye kaymakamı ve seksen dört senesi saferülhayri evahirinde memuriyet-i mahsusa ile Belgrat ve Niş cihetlerine gidip geldikten sonra yetmiş altı senesi saferinde Erkan-ı Harbiye Miralayı olmuş ve olvakit Memleketeyn Prenslığıne tayin olunan Koza Beyin Boğdan Prenslığının berat-ı alisini isal için Boğdan'a ve yetmiş yedi senesi şehri muharremülharamında Sırbıye'ye karşı tahaşşüt eden fırka-ı askeriyeye Erkan-ı Harbiye Riyasetine memuren Piriştine'ye gidip ahiren kıla-i hakani teftiş-i ahval zımında Bosna ve Hersek mevakiine ve badehu Keradağ cihetine Orduy-ı Hümayuna memuren Avusturya hududuna i'zam edilmiş ve yetmiş sekiz senesi şehri şabanülmuazzamında rütbesi mirlivalığa terfi ve Hassa Orduy-ı Hümayunu erkaniğına tayin buyurulduğu halde hitam-ı meseleye kadar serdar-ı müşarün-ileyh Ömer Paşa maiyetiyle Karadağ muharebesinde bulunarak Derseadet'e avdetinde yani yetmiş dokuz senesi şevval-ı şerifinde maiyet-i seniye ile İskenderiye ve Mısır'a azimet ve avdetle seksen senesi saferülhayrının yirmi dokuzunda Beşinci Orduy-ı Hümayun ahval-i askeriyesinin teftiş ve tetkiki zımında Suriye'ye ve Şalon ordugahında icra kılınan manevrada bulunmak üzere seksen bir senesi şehri muharremülharamının yirmi altısında Fransa'ya gidip kable'l-avde sene-i merkume rebiülahirinin beşinde feriklik rütbesiyle Vidin mevkii fırka-ı askeriyesi kumandanlığına tayin ve şehri şerif-i şevval'in on beşinde memuriyeti Beşinci Orduy-ı Hümayun Erkan-ı Harbiye Riyaseti'ne bittahvil seksen iki senesi şehri ramazan-ı şerifinin on dördünde uhdesine on beş bin kuruş maaş ile orduy-ı mezkur müşiriyet kaymakamlığı

ilaveten tefviz buyurulmuştur.

Seksen dört senesi muharremülharamı guresinde Altıncı Orduy-ı Hümayun reisi erkanlığına ve ilaveten seksen beş senesi rebiülahirinin yedisinde on beş bin kuruş maaş ile orduy-ı mezkur kumandanlığına ve seksen altı senesi şehri ramazan-ı şerifi guresinde Dersaadet'e celp ile seksen yedi senesi cemaziyelahiresinin altısında Hassa Orduy-ı Hümayunu Erkanlığına ve sene-i mezbure şehri şevval-i şerifinin on sekizinde Hassa Meclisi Riyaseti'ne ve seksen sekiz senesi şehri recebülferdinin yirmi üçünde yirmi beş bin kuruş maaş ile Zaptiye Nezaretine memuriyetle sene-i mezbure şehri ramazan-ı şerifinin altısında Üçüncü Orduy-ı Hümayun Müşiriyetini ihraz kılıp şehri zilkadetüşşerifenin on sekizinde Bahriye Nezaret-i celilesine ve şehri mezkurun yirmi birinde Dördüncü Orduy-ı Hümayun Müşiriyeti inzımanı ve kırk yedi bin kuruş maaş ile Erzurum Valiliğine ve seksen dokuz senesi şehri ramazan-ı şerifinin on beşinde saniyen zabtiye müşiriyetine müntakıl olduğu halde kable'l-herke Erzurum'da ipka olunarak doksan senesi şehri muharremülharamının on sekizinde otuz beş bin kuruş maaş ile Halep Valiliğine ve azimet etmeksizin sene-i mezkure rebiülevvel'inin yirmi birinde Trablus Fırka-i Askeriyesi Kumandanlığı inzımanı ve otuz beş bin kuruş maaş ve bin lira harcırah ile Trablusgarb Vilayetine ve doksan bir senesi şehri ramazan-ı şerifinin yirmi ikisinde Şuray-ı Devlet azalığına ve sene-i mezbure şehri zilkadetüşşerifesinin altısında saniyen Halep ve doksan iki senesi saferülhayrinin on birinde fırka-i askeriye kumandanlığı inzımanı ve kırk dört bin beş yüz kuruş maaş ile Girit Vilayetleri Valiliklerine müntakıl ve doksan iki senesi şehri zilhiccetüşşerifasının dokuzunda munfasıl olmuştur.

Doksan üç senesi rebiülevvelinin yirmi beşinde def'a-i saniye olarak Dördüncü Orduy-ı Hümayun Müşiriyeti inzımanı ve yirmi dokuz bin beş yüz on kuruş maaş ile Erzurum ve sene-i merkume zilhiccetüşşerifesinin on yedisinde Fırka-i Askeriye kumandanlığı ve yirmi beş bin kuruş maaş ile saniyen Girit Valilikleri teveccüh ve doksan beş senesi şehri muharremülharamının on dokuzunda hasbe'l-lüzum infisal ederek sene-i mezkure rebiülevvelinin altısında Kaymakam-ı Seraskeri olarak şehri mezkurun yirmisinde Dar-ı Şuray-ı Askeri azalığına ve şehri şaban-ı şerifin on dokuzunda şuray-ı mezkur riyasetine tayin olunmuş ve doksan altı senesi şehri ramazan-ı şerifinin yirmi üçünde Dördüncü Orduy-ı Hümayun Müşiriyeti ve yetmiş beş bin kuruş harcırah ve memuriyet-i mahsusa ile Şeyh Übeydullah Efendi'nin tahkik-i ahvali zımnında Van cihetine azimet ve doksan sekiz senesi muharremülharamının onunda selamlık-ı resm-i alisine memur olduğu halde avdet eylemiş ve doksan dokuz senesi rebiülevvelinin yirmi sekizinde Tensikat-ı Askeriye Komisyonu Riyasetine ve sene-i mezkure cemaziyelahiresinin altısında on yedi bin kuruş maaşla Diyarbakır Vilayetine memur ve üç yüz senesi şehri şaban-ı şerifinin on

sekizinde infisali ve şehir-i şerif-i şevvalinin yirmi ikisinde yine selamlık-ı resmi alisine memuriyeti vuku bulmuştur.

Yetmiş senesinde Beşinci Mecidi ve yetmiş dokuz senesinde Üçüncü Osmani ve seksen bir senesinde tebdilen İkinci Mecidi ve seksen dört senesinde tebdilen ikinci Osmani ve seksen sekiz senesinde tebdilen Birinci Mecidi ve doksan altı senesinde tebdilen Birinci ve doksan dokuz senesinde Murassa Osmani nişan-ı zişanlarını ve üç yüz senesi şehir-i ramazan-ı şerifinin yedisinde İmtiyaz Nişan-ı Furuğ-efşan'ının altın ve gümüş madalyalarıyla şehri mezkurun on ikisinde murassa Mecidi Nişan-ı zişanını ihraz eylemiş ve Silistre ve Kırım ve Karadağ madalyalarını ve Fransa Devleti'nin Şövalye rütbesinden Lejyon donör Nişanı ile İngiltere Devleti'nin, Kırım ve Sardunya Devleti'nin Valver Militari nam gümüş madalyalarını hamil olarak doksan senesinde ve Erzurum Valiliğinde bulunduğu sırada Rusya Devleti'nden St. Stanislas Nişanı ita olunmuştur.

Umur-i memuresinden dolayı taht-ı muhakemeye alınmamış ve müttehem olmamıştır.

fi 11 cemaziyelahir sene 306

fi 20 kanunisani sene 304

Müşarün-ileyh Hasan Samih Paşa hazretleri bin üç yüz altı senesi cemaziyelahiresinin üçünde yirmi bin kuruş Erzurum Vilayeti Valiliğine nasb olunmuştur.

Müşarün-ileyh hazretleri bin üç yüz yedi senesi zilkadesinin yirmi dokuzunda azl edilmiştir.

Müşarün-ileyh bin üçyüz sekiz senesi rebülevvelinin dokuzunda irtihal-i dar-ı beka eylemiştir.

